

Βασικοί παιδαγωγικοί όροι

Κοινωνικοποίηση

↓

Διαδικασία ένταξης και δραστηριοποίησης με την εκμάθηση του συστήματος αξιών και των κοινωνικών ρόλων

Διδασκαλία

↓

Οι χειρισμοί του εκπαιδευτικού για την οικοδόμηση γνώσεων και άσκηση δεξιοτήτων

Μόρφωση

↓

Η «κατάληξη» της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Εκπαίδευση

↓

Οργανωμένη αγωγή + μάθηση από την πλευρά της πολιτείας

Οι λειτουργίες του σχολείου

Κοινωνικοποίηση

Διδασκαλία

- Γνώσεις
- Δεξιότητες
- Ικανότητες

Το ζήτημα της γνώσης

τι

&

πώς

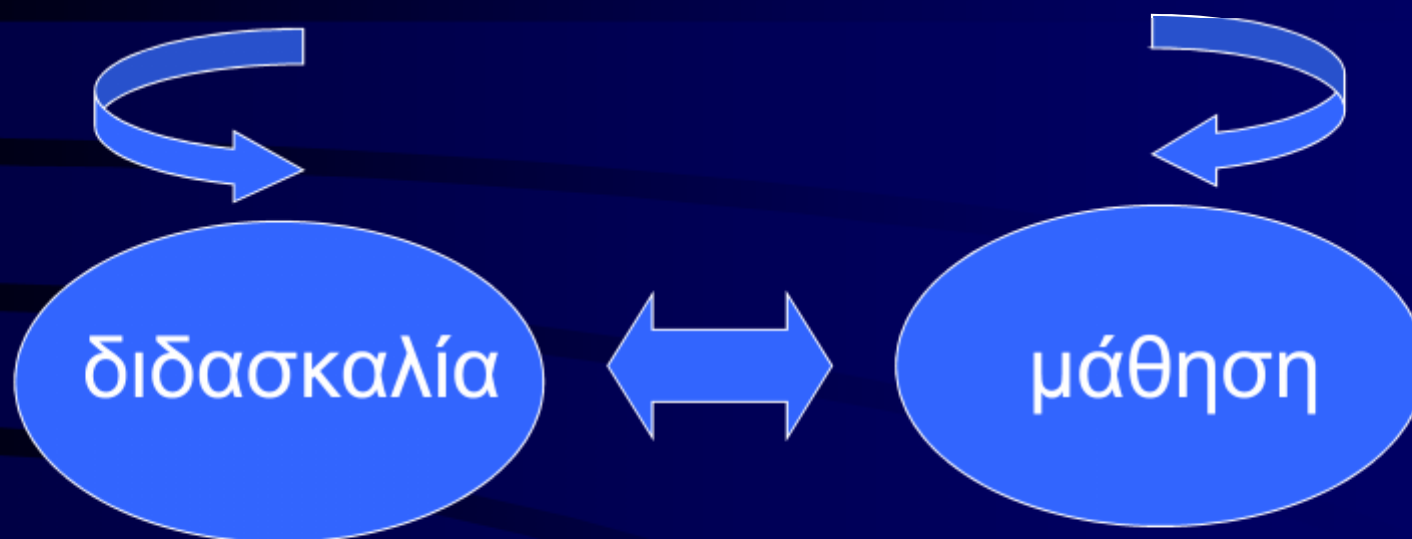
Είναι
αντικειμενική
?

Μπιχεβιοριστική
θεωρία

Είναι
προσδιορισμένη
κοινωνικά
?

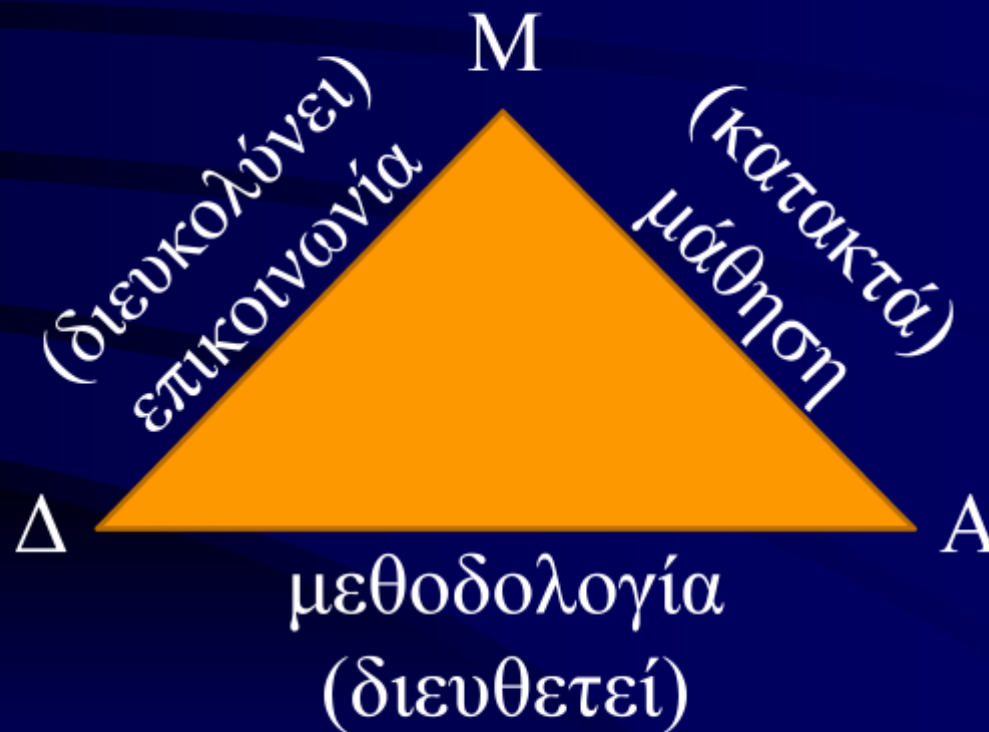
Προσωπικές ερμηνείες,
νοηματοδοτήσεις

Διδακτική διαδικασία

Σχολείο:
πλαίσιο συντέλεσης

Οι 3 παράγοντες της διδακτικής πράξης:

Θεωρίες διδασκαλίας

```
graph TD; A[Θεωρίες διδασκαλίας] --> B[Νεωτερική (καθοδηγητική)]; A --> C[Μετανεωτερική]; B --> D(Διδακτική του αντικειμένου); C --> E(Διδακτική του ενεργού υποκειμένου);
```

Νεωτερική
(καθοδηγητική)

Διδακτική
του αντικειμένου

Μετανεωτερική

Διδακτική
του ενεργού
υποκειμένου

Χαρακτηριστικά

Νεωτερικής εποχής

- ✓ Διαφωτισμός (→ έρευνα της αλήθειας)
- ✓ Χειραφέτηση (→ ανάπτυξη της προσωπικότητας)

Μετανεωτερικής εποχής

- ✓ Συνθήκες πληροφορικής
- ✓ Αρχή της αποδοτικότητας { γνώση
έρευνα
- ✓ Αισθητική ορθολογικότητα
- ✓ Διαχωρισμός Υποκειμένου από Αντικείμενο
- ✓ Η γνώση = ποσότητες πληροφόρησης

2 ορισμοί της διδασκαλίας

Νεωτερική αντίληψη:

Διδασκαλία = η συστηματική και μεθοδευμένη δραστηριότητα κατά την οποία ο εκπαιδευτικός λειτουργεί σύμφωνα με προκαθορισμένους σκοπούς και περιεχόμενα και με τη χρήση εργαλείων και τεχνικών προσπαθεί να επηρεάσει κοινωνικά, ψυχολογικά, νοητικά και πολιτισμικά το μαθητή σε συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Μετανεωτερική αντίληψη:

Διδασκαλία = ένα επικοινωνιακό γεγονός, όπου εκπαιδευτικοί και μαθητές επιχειρούν να οργανώσουν και να διεξαγάγουν διαδικασίες που έχουν στόχο την απόκτηση, τροποποίηση και αποδόμηση αντιλήψεων, στάσεων και πρακτικών μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα, σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που επιτρέπει τη συμμετοχή, την επιλογή και την απόφαση.

Βασικοί όροι της διδασκαλίας

- Μορφή
- Μέθοδος
- Στρατηγική
- Μοντέλο

Μορφές διδασκαλίας (1)

δασκαλοκεντρικές

ομαδοκεντρικές

μαθητοκεντρικές

μικτές

Μορφές διδασκαλίας (2)

Α. Ως προς τον τρόπο επικοινωνίας

- Δασκαλοκεντρική
- Μαθητοκεντρική
- Μικτή
- Ομαδοκεντρική

Μορφές διδασκαλίας (3)

B. Ως προς τον τρόπο συνεργασίας

- *διδακτικές μορφές διδασκαλίας*
(προσφοράς, επεξεργασίας, προβληματισμού)
- *κοινωνικές μορφές διδασκαλίας*
(ανταγωνιστικός, συνεργατικός, ατομικός τρόπος συσχέτισης αξιών)

Μέθοδος διδασκαλίας

Ορισμός:

Ένα ολοκληρωμένο σύστημα διδακτικών πρακτικών που απορρέουν από κάποια ευρεία σύλληψη για τους σκοπούς της εκπαίδευσης, τη φύση του περιεχομένου που θα διδαχτεί και τις δυνατότητες που υπάρχουν «να μαθευτεί» (Doyle, 1990).

Δέσμες μεταβλητών που επηρεάζουν τη διδακτική διαδικασία

Αφετηρίας

Προϊόντος

Πλαισίου

Διαδικασίας

Οι εκπαιδευτικές θεωρίες της διδακτικής πράξης

Οι θεωρίες της
μόρφωσης
(Bildung theories)
Didactics

Η διδασκαλία \Rightarrow
«άνοιγμα» σχέσης μαθητή
με αντικείμενο (νόημα)

Ερμηνευτικό παράδειγμα

Η θεωρία της διδασκαλίας
ως εφαρμοσμένης επιστήμης
(curriculum & instruction)
teaching and learning

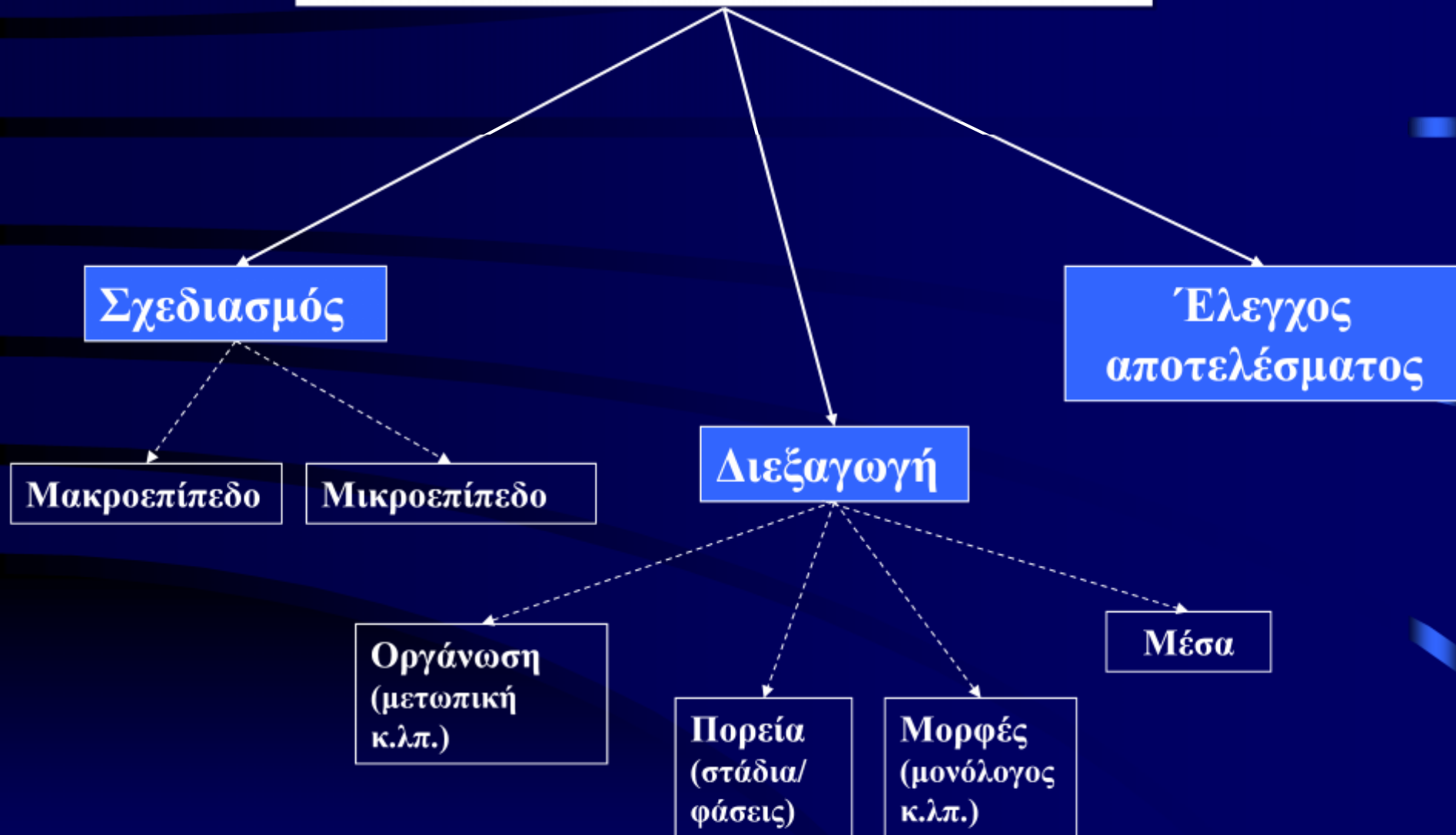

Η διδασκαλία \Rightarrow
μοχλός για επίτευξη
στόχων

Θετικιστικό παράδειγμα

Μεθόδευση διδασκαλίας

Τομείς προσωπικότητας

- ✓ νοητικός
- ✓ συναισθηματικός (στάσεις, αξίες, συναισθήματα)
- ✓ ψυχοκινητικός (κυρίως δεξιότητες)
 - ✓ αισθητικός
 - ✓ κοινωνικός

Μοντέλα διδασκαλίας

Joyce & Weil,

Διδακτικό μοντέλο: Ορισμός

Σύστημα εννοιών και εννοιακών σχέσεων που περιγράφει, προβλέπει και καθορίζει εκπαιδευτικές καταστάσεις. Λειτουργεί ως εργαλείο οργάνωσης, καθοδήγησης και αξιολόγησης της διδασκαλίας και αναφέρεται σε μικρο-επίπεδο ή μακρο-επίπεδο

Ταξινομίες μοντέλων

Συμπεριφορισμός

- Ερέθισμα - αντίδραση
- Συνάφεια
- Επανάληψη
- Ενίσχυση

Εποικοδομισμός

- Κατανόηση και εξαγωγή νοήματος
- Αμφιλεγόμενη η φύση της γνώσης
- Διερεύνηση
- Ομάδες
- Project

Μοντέλο μάθησης-επεξεργασίας πληροφοριών

- Συλλογή
- Αναπαράσταση
- Κωδικοποίηση
- Αποθήκευση
- Ανάσυρση
- Έλεγχος

Αλληλεπιδραστική διδασκαλία

Συζήτηση Διάλογος Panel
Παιχνίδι ρόλων Καταιγισμός ιδεών
Πρακτικές συνεργασίας
Εργαστηριακές ομάδες
Ομαδοσυνεργατική μάθηση
Επίλυση προβλημάτων
Διδασκαλία σε κύκλο
Φροντιστηριακές ομάδες
Συνέντευξη

Άμεση Διδασκαλία

Δομημένη περίληψη
Αποσαφήνιση
Διδασκαλία βάσει στόχων
Ασκήσεις και εφαρμογές
Σύγκριση και αντίθεση
Υποβολή ερωτήσεων
Διδασκαλία με επίδειξη
Οδηγίες για μελέτη,
προσοχή και παρατήρηση

Έμμεση Διδασκαλία

Επίλυση προβλημάτων
Μελέτη περίπτωσης
Διερεύνηση
Ανάγνωση με νόημα
Στοχαστική συζήτηση
Προσδιορισμός εννοιών
Εννοιολογική χαρτογράφηση
Αναζήτηση εννοιών
Συμπλήρωση κενών

Ανεξάρτητη μελέτη

Δοκίμια
Διδασκαλία με ΤΠΕ
Αναφορές
Πακέτα δραστηριοτήτων
Μαθήματα με αλληλογραφία
Μαθησιακά συμβόλαια
Δουλειά για το σπίτι
Projects
Απαντήσεις σε ερωτήματα
Κέντρα μάθησης

Πειραματική μάθηση

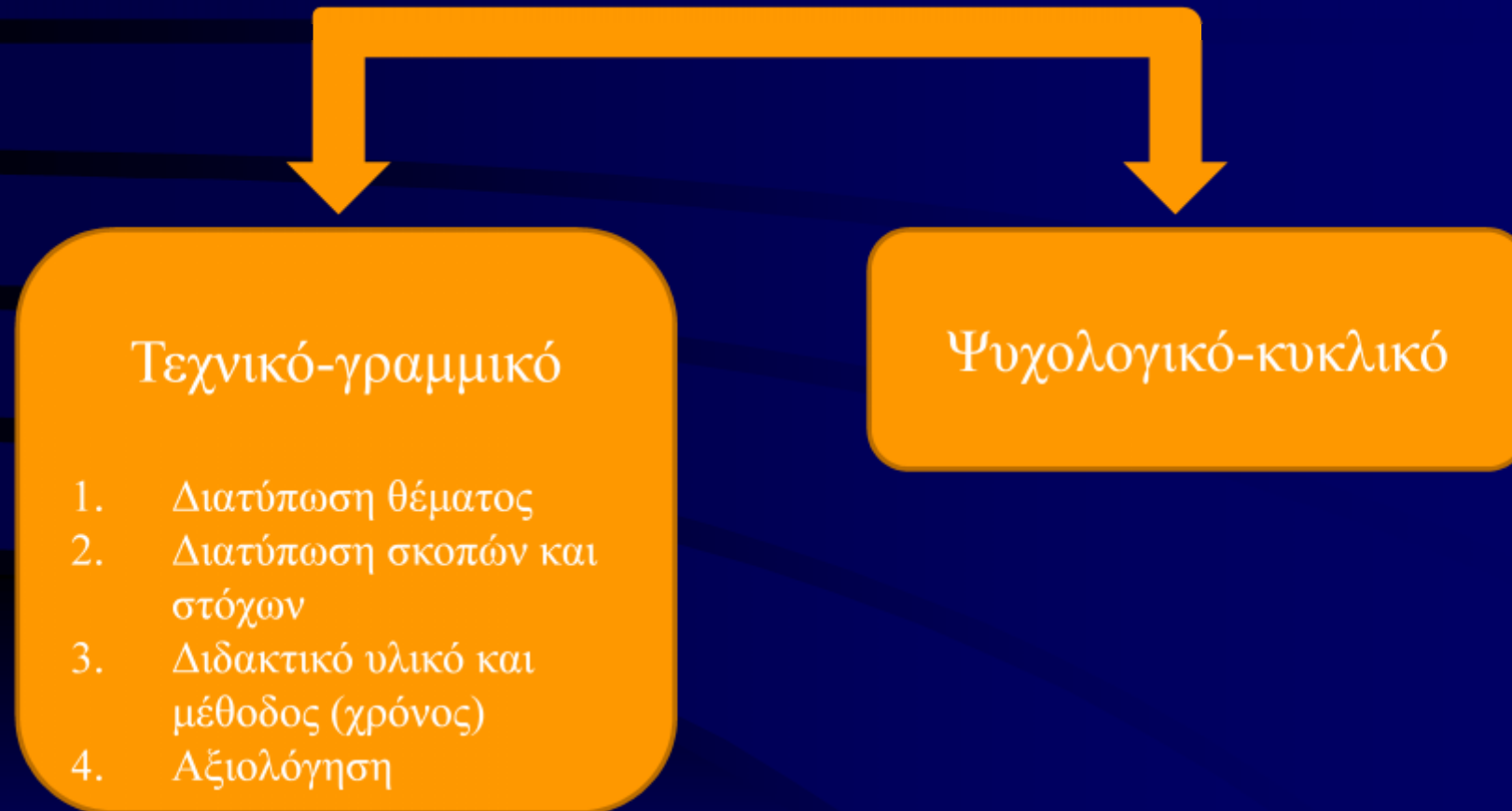
Επισκέψεις
Οργάνωση πειραμάτων
Προσομοιώσεις
Παιχνίδια
Εστιασμένη απεικόνιση
Παρατήρηση στο πεδίο
Παιχνίδι ρόλων
Δημιουργική σκέψη
Μοντελοποίηση
Επισκόπηση

Joyce & Weil,
1986

Μοντέλο KSAVE για την εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα

Μοντέλα σχεδιασμού της διδασκαλίας

Υποκείμενες παραδοχές του τεχνικού-γραμμαμικού μοντέλου

Η μάθηση βρίσκεται
υπό τον έλεγχο
του εκπαιδευτικού

Η βασικότερη
παράμετρος επιτυχίας:
ο ακριβής
προσδιορισμός
στόχων και
καθηκόντων

Υποκείμενες παραδοχές του ψυχολογικού-κυκλικού μοντέλου

Βασίζεται:

- στις ανάγκες και ικανότητες των μαθητών
- στις αποφάσεις και επιλογές των μαθητών
- στη φύση της διδακτικής δραστηριότητας

Συντελείται:

- σε σύνθετα κοινωνικά, πολιτισμικά
και ιστορικά περιβάλλοντα

Ο συμπεριφορισμός ως θεωρία μάθησης

- Έμφαση στις περιβαλλοντικές επιδράσεις
- Έστιασμός σε παρατηρήσιμες και μετρήσιμες μορφές συμπεριφοράς (Watson, Skinner)

Συμπεριφοριστικές πρακτικές στη διδασκαλία

- Διδασκαλία: μια τεχνολογία παραγωγής προγραμμάτων και υλικών για κατάκτηση στόχων
- Χρήση μηχανών εξατομικευμένης διδασκαλίας
- Χρήση εξωτερικών ενισχυτών
- Απο-πλαισιωμένα περιβάλλοντα μάθησης
- Ανταπόκριση του μαθητή σε ξεκάθαρους στόχους
- Απόκτηση δεξιοτήτων σε απλές μορφές συμπεριφοράς
- Απόκτηση δηλωτικής γνώσης
- Όχι παραγωγή γνώσης και κατανόησης με όρους νοήματος

Κριτική του συμπεριφορισμού ως διδακτικής πρακτικής

- Όχι για είδη μάθησης σχετικά με ανώτερες νοητικές λειτουργίες
- Όχι για μάθηση σε θέματα με αξιακές διαστάσεις
- Κίνδυνος χειραγώγησης (από έλεγχο συμπεριφοράς)

Το διδακτικό μοντέλο του Συμπεριφορισμού

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Βασίζεται στη σχέση ερέθισμα – αντίδραση
- ✓ Αρχές: συνάφειας, επανάληψης, ενίσχυσης
- ✓ Έργο του εκπαιδευτικού: η διευθέτηση του περιβάλλοντος μάθησης

Κριτική:

- Η γνώση αντιμετωπίζεται ως στατική
- Η διδασκαλία αντιμετωπίζεται ως αποκομμένη από το συγκείμενό της
- Η νοημοσύνη αντιμετωπίζεται ως ενιαία

Το διδακτικό μοντέλο Μάθησης-Επεξεργασίας Πληροφοριών

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Αναλογία ανάμεσα στις λειτουργίες του εγκεφάλου και του Η/Υ
- ✓ Επεξεργασία πληροφορίας: συλλογή, αναπαράσταση, κωδικοποίηση, αποθήκευση, ανάσυρση
- ✓ Παρουσία διαδικασιών ελέγχου
- ✓ Έργο του εκπαιδευτικού: διαδικαστικές ενέργειες για την υποστήριξη των εσωτερικών φάσεων μάθησης.

Κριτική:

- Η σύλληψη του μαθησιακού φαινομένου δεν είναι «υπολογιστική»
- Οι ανθρώπινες νοητικές λειτουργίες είναι πιο περίπλοκες

Το διδακτικό μοντέλο του Εποικοδομισμού

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Το άτομο εποικοδομεί ενεργά την κατανόηση και εξάγει νόημα από τις πληροφορίες
- ✓ Οι μαθητές «φέρουν» τις προϋπάρχουσες αντιλήψεις τους και «κατασκευάζουν» ενεργητικά τη γνώση.
- ✓ Η φύση της γνώσης είναι αμφιλεγόμενη
- ✓ Διδακτικές προσεγγίσεις: διερευνητική διδασκαλία, εργασίες ομάδων, σχέδια συνεργατικής έρευνας.

Κριτική:

Δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο όπου συντελείται η μάθηση.

Παραδοχές κονστρουκτιβισμού για τη μάθηση και τη διδασκαλία

μαθητές:

όχι ανάκληση
αλλά διαμόρφωση/
κατασκευή
της γνώσης

εκπαιδευτική διαδικασία:

συζήτηση,
συνεργασία,
διαπραγμάτευση

δάσκαλοι:

έμφαση όχι στη γνώση του Α
αλλά σε προσωπικές αντιλήψεις,
πεποιθήσεις,
προσωπικές θεωρίες,
αναστοχασμό

Προγράμματα διδασκαλίας

Παιδοκεντρικά
child -centered
curriculum

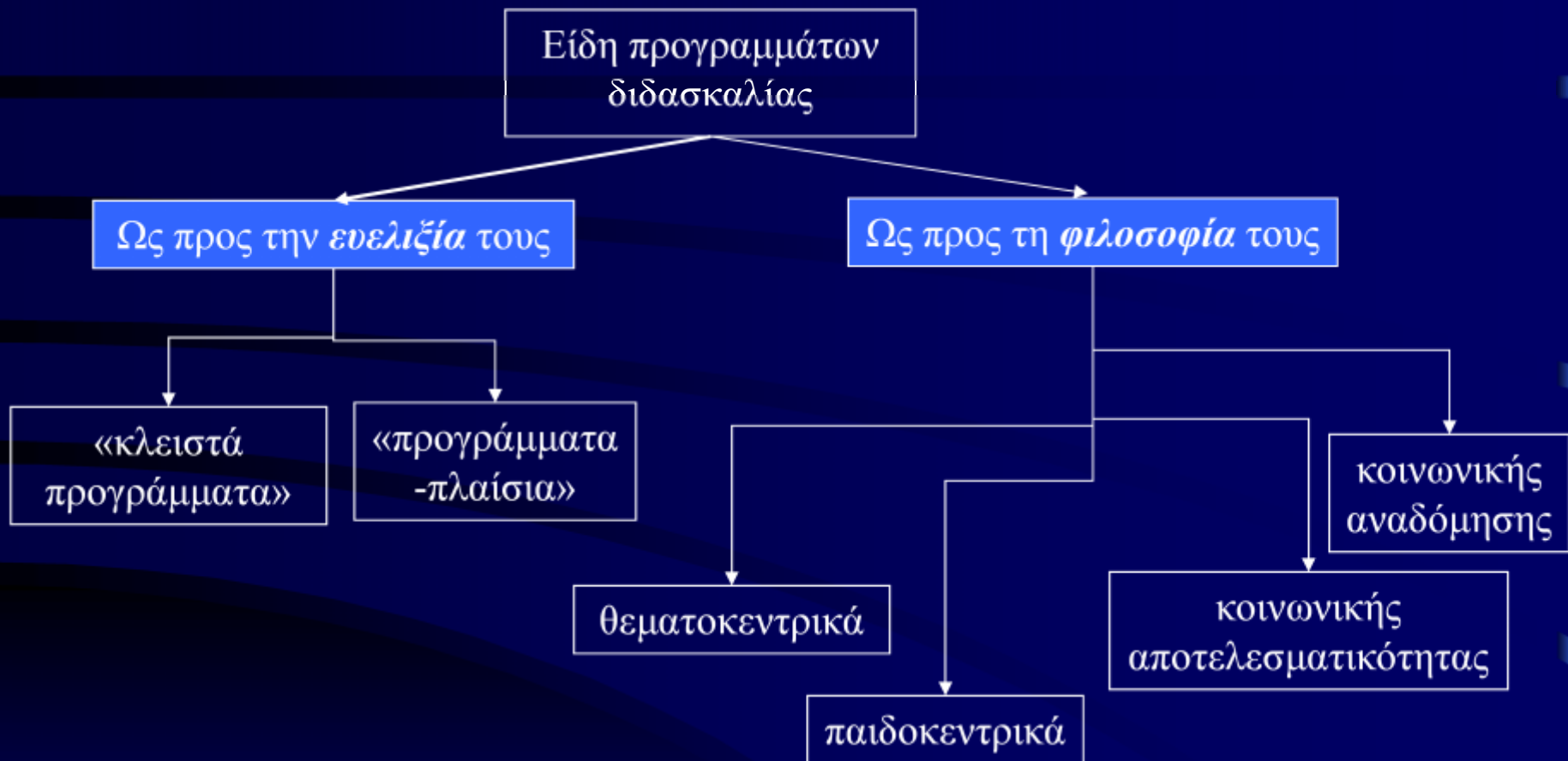
Κριτήριο: *δεξιότητες,
ανάγκες, ενδιαφέροντα
των παιδιών*

ΟΗΕ: Διακήρυξη
Δικαιωμάτων
του παιδιού (1959)

Θεματοκεντρικά
subject-centered
curriculum

Κριτήριο:
*η μεγιστοποίηση
της σχολικής μάθησης*

Συνέδριο **Woodshall**
(1959): Skinner, Bruner, Gagne

Ερβαρτιανό σύστημα διδασκαλίας

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Συνδυασμός Ψυχολογίας και Ηθικής
- ✓ Πρωταρχικό στοιχείο του ψυχικού βίου: οι *παραστάσεις*
- ✓ Παράγωγα της σύνδεσης/αλληλεπίδρασης των παραστάσεων: το *συναίσθημα* και η *βούληση*
- ✓ Στόχος αγωγής: η ηθικοποίηση του χαρακτήρα
=> η *διεύρυνση* του παραστατικού κύκλου των παιδιών
- ✓ Πέντε «τυπικά» στάδια διδασκαλίας (ανάλυση, σύνθεση, σύνδεση, σύστημα, μέθοδος)
- ✓ *Παιδονομικά* μέσα στήριξης της διδακτικής πράξης
- ✓ Ύψιστες αρετές: *υπακοή, πειθαρχία, ευγένεια*

Νέο Σχολείο ή Σχολείο Εργασίας (John Dewey)

Χαρακτηριστικά:

- ✓ Ο μαθητής στο επίκεντρο της διδασκαλίας
- ✓ Δάσκαλος καθοδηγητής-εμπνευστής
- ✓ Ευέλικτα διδακτικά σχήματα
- ✓ Διδακτικές αρχές αυτενέργειας, εποπτικότητας, παιδοκεντρικότητας
- ✓ “*learning by doing*”, «σχολείο και ζωή»
- ✓ Πορεία διδασκαλίας: κατάσταση απορίας, δοκιμή λύσεων, διαμόρφωση σωστής λύσης, εφαρμογή
- ✓ Νέες έννοιες: κοινωνική οργάνωση της διδασκαλίας, διαπροσωπικές σχέσεις, «*στυλ*» συμπεριφοράς του δασκάλου, διδακτικά μέσα
- ✓ Νέο σχολικό ήθος: *ελευθερία, παιχνίδι, ενδιαφέρον, επιλογή*

Το μοντέλο του J. Dewey

Βήματα (learning by doing)

1. Αίσθηση δυσκολίας
2. Εντοπισμός προβλήματος
3. Δοκιμή προτάσεων-λύσεων
4. Διαμόρφωση ορθής λύσης
5. Αποδοχή ή απόρριψη λύσης με επαλήθευση

Διαθεματική προσέγγιση

Ενιαιοποίηση
περιεχομένου

Καταστάσεις
μάθησης με δράση

αυτενέργεια

αυτομόρφωση

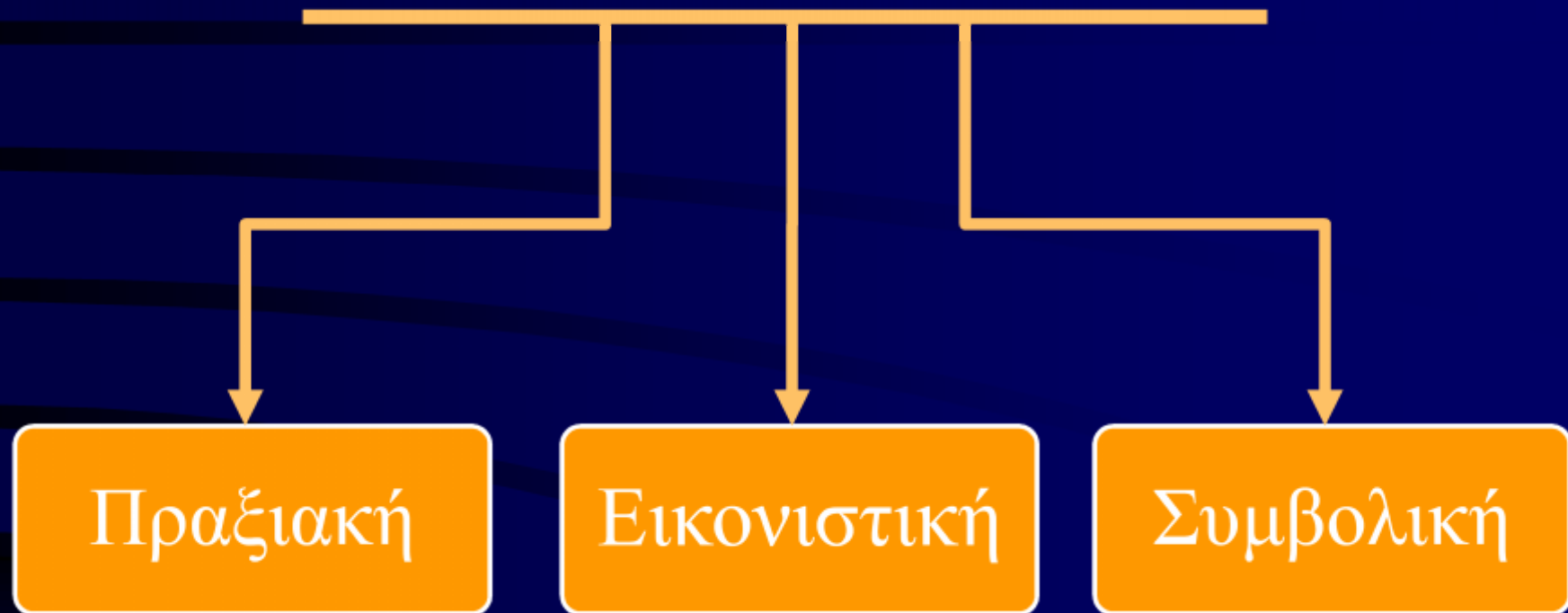
φυσική
εποπτεία

Ανατροφοδότηση (feedback)

Λειτουργικές προϋποθέσεις:

1. Να είναι σαφής και άμεση
2. Να επικεντρώνεται στις ενέργειες και όχι στις προθέσεις
3. Να είναι κατάλληλη για το επίπεδο μάθησης του μαθητή
4. Να επισημαίνει τα θετικά στοιχεία και να αναπτύσσει υπευθυνότητα
5. Να βοηθά τους μαθητές να κρίνουν οι ίδιοι τις επιδόσεις τους

Αναπαραστάσεις του εμπειρικού κόσμου

Οι προϋπάρχουσες ιδέες του μαθητή

Τεχνικές χαρτογράφησης των ιδεών

Ο δάσκαλος απευθύνεται...

1. Ζητά ορισμό
2. Ζητά δημιουργία σχεδίου
3. Ζητά σχολιασμό εικόνας
4. Εκτελεί ένα πείραμα
που εκπλήσσει
5. Αντιπαραθέτει δύο
λανθασμένες αντιλήψεις
6. Αντιπαραθέτει μια
απαρχαιωμένη πεποίθηση
7. Οργανώνει παιχνίδια ρόλων

Ο δάσκαλος επανέρχεται...

- 1^α. Θέτει νέα ερώτηση
- 2^α. Ζητά εξηγήσεις
- 3^α. Ζητά εξηγήσεις
- 4^α. Ζητά τους λόγους της έκπληξης
- 5^α. Διερευνά γιατί οι μαθητές
συμμερίζονται μια αντίληψη
- 6^α. Τοποθετεί την πεποίθηση
σε πλαίσιο
- 7^α. Κάνει υποθέσεις για τις ερμηνείες
που δόθηκαν

Γνωστική σύγκρουση

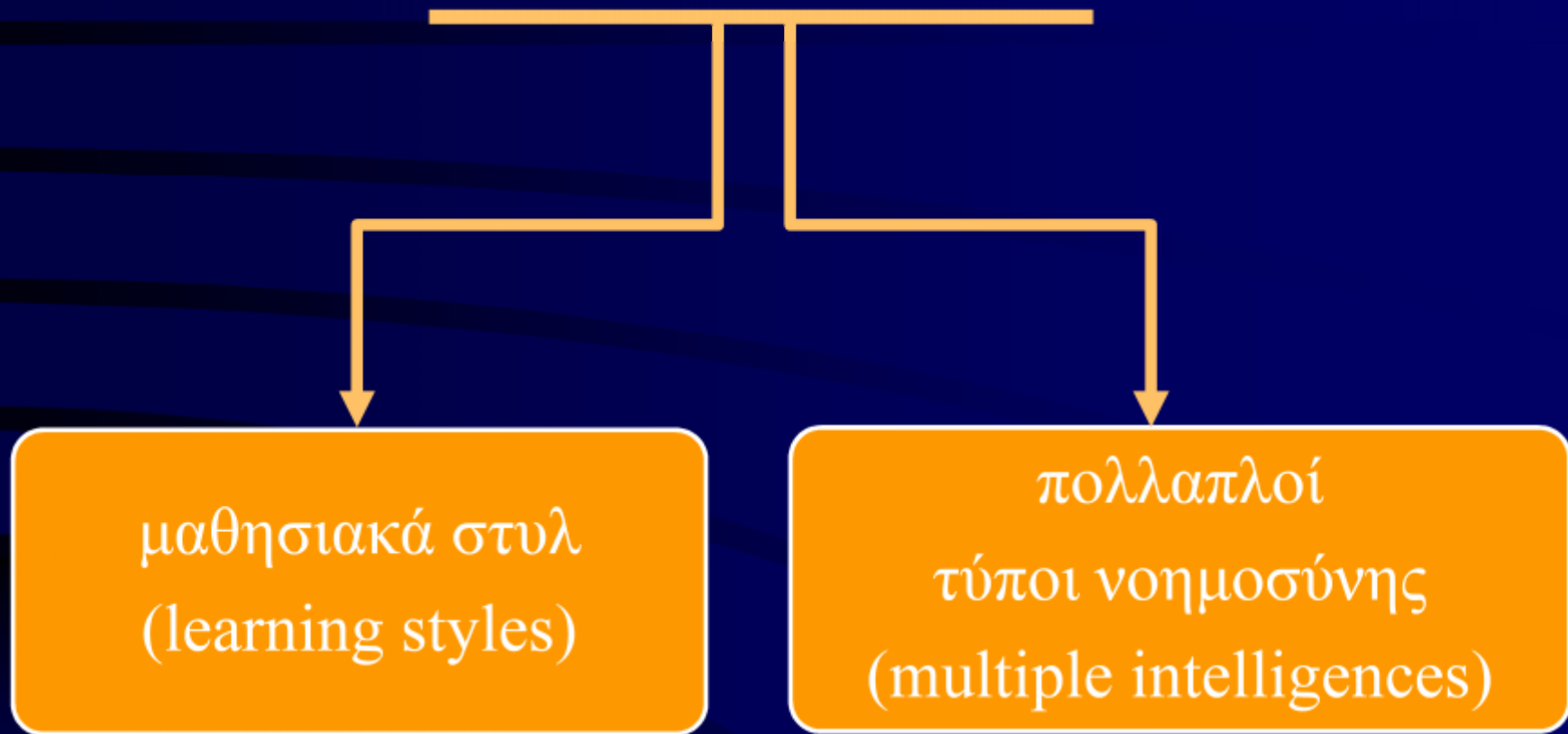
Εννοιολογική αλλαγή
(δομές περισσότερο συμβατές
με το επιστημονικό πρότυπο)

Ζώνη επικείμενης ανάπτυξης (Zone of Proximal Development, ZPD)

Τεχνικές διάγνωσης:

1. Εισαγωγή εμποδίων ή δυσκολιών στην επίλυση προβλημάτων
2. Παροχή εναλλακτικών τρόπων επίλυσης προβλημάτων
3. Εμπλοκή των μαθητών σε απαιτητικά καθήκοντα

Γνωστική πολλαπλότητα των μαθητών

Οι διαστάσεις του στυλ μάθησης (learning styles)

γνωστική

σε σχέση με

τον
αντιληπτικό
τρόπο

οπτικός

ακουστικός

κιναισθητικός

την εξάρτηση
από το πεδίο

τη γνωστική
συνθετότητα

το χρόνο
αντίληψης

συναισθηματική

σε σχέση με

τη δομή
του πεδίου
μάθησης

την επιμονή

τις αιτίες
της συμπεριφοράς

«φυσιολογική»

σε σχέση με

το χρόνο
της μέρας

τα στοιχεία
του περ/ντος

τη θέση/
κίνηση
του μαθητή

Πολλαπλοί τύποι νοημοσύνης

- ο Λογικο-μαθηματική
- ο Γλωσσική
- ο Μουσική
- ο Νοημοσύνη του χώρου
- ο Οπτική
- ο Κινησθητική – σωματική
- ο Διαπροσωπική
- ο Ενδοπροσωπική
- ο Νατουραλιστική-οικολογική

Ζητούμενα: 1. Εναλλακτικοί τρόποι και ποιοτικές μέθοδοι έρευνας
2. Σκιαγράφηση νέων αρχών σχολικής μάθησης
3. Διαμόρφωση ενός σύγχρονου πλαισίου διδακτικών διαδικασιών για την ανάπτυξη υψηλών νοητικών ικανοτήτων (π.χ. *σκέψη για τη σκέψη και τη μάθηση, κριτική, δημιουργική, στοχαστική, επίλυση προβλημάτων, λήψη αποφάσεων* κ.λπ.)

Μορφές αξιολόγησης I

Αρχική-διαγνωστική

Διαμορφωτική ή
συντρέχουσα ή διάμεση

Αθροιστική ή τελική

Μορφές αξιολόγησης II

- Αυτοαξιολόγηση – ετεροαξιολόγηση
- Εσωτερική – εξωτερική
- Ταυτόχρονη – διαδοχική – συνεργατική
- Μεταγνωστική

Αξιολόγηση των μη γνωστικών αποτελεσμάτων της διδασκαλίας

- ✓ Συστηματική παρατήρηση
- ✓ Συμπλήρωση ερωτηματολογίων (στάσεις, πεποιθήσεις, αξίες)
- ✓ Κλίμακες αυτοαξιολόγησης
- ✓ Ειδικά τεστ αυτοαντίληψης
- ✓ Κοινωνιομετρικές τεχνικές
- ✓ Συνέντευξη